

Tiszteletjeggyel:

Vájtfülűek iskolája

Az ember hajlamos normalitásként elfogadni, amit megszokott, vagy amihez érzelmi okokból ragaszkodik. Elrendezte valahogy magában a világot: egyik oldalra sorolta a kellemetlen dolgokat és jelenségeket, a másikra a kellemeseket. Kevesen vannak, akik a zenét ne az élet napsütéses oldalán tartanák számon. Igaz, muzsikán többnyire mást és mást értenek – de értékeljük a pusztá tény, hogy a rideg világtrend által ránk kényszerített mindenható ráció korában a léleknek is van még intézményes menedéke.

Ez az üzletközpontú világtrend persze nem ismer kivételeket: igyekszik kiterjeszteni fennhatóságát az élet töle idegen területeire is, ahol naivabb, romlatlanabb korokban nem is volt kompetenciája. A haszonelvű felfogásnak napjainkban ráadásul van egy nagy csábítása: minél rövidebb futamidejű profitra tör. Az évtizedek folyamán valószínű megtérülés egyre kevésbé érdekli a XXI. század örökké pörgő, virtuális kapaszkodókba csimpaszkodó kapitalistáját. Nincs bizodalma a kaotikus jelenben, ezért nem tud megbékélten tekinteni a jövőre sem.

Mulandó jelenség, porlékony elit – mondhatnánk kellő felületességgel, de talán csak áltatnánk magunkat. Minden bizonnyal némi keresgélessel lelnénk lelkesítő párhuzamokat, hogy ennél reménytelenebb helyzetben is felállt már a térdre rogyasztott művészvilág. Voltak forradalmak és háborúk, de a romok eltakarításával egy időben mindig újjászervezték a zenekarokat is. A lélek újjáépítéséhez múlthatatlan szükség volt rájuk, és ezt senki nem is vitatta. Természetes volt, hogy részei a nagy közösség életparti kontinuitásának. Rendszerint előbb tartották a toborzót és névsorolvasást, és csak aztán gondolkodtak el a szükséges forrásokról. A vitathatatlan igényhez rendelték az anyagiakat, nem pedig fordítva. Ha nem kerültek kellőképpen módos és felelősségteljes mecénások, a terhet az állam vállalta magára. Az állam, amely társadalmi válsághelyzetekből, véres katalklizmákból kilábalva nem volt kevésbé koldusszegény, mint polgárai, de rendelkezett a minimális küldetéstudattal és újraelosztó képességgel ahhoz, hogy a test mellett a szellem se maradjon táplálék nélkül.

Az állam módszeres és tudatos felszámolása idején (mely folyamatot a szabadság kiteljesedéseként igyekeznek eladni, de a közösségi terek szükségszerű elsoványításával jár együtt) szembesülnünk kell a ténnyel: az Európában évszázadokon át működő, rendszereken és filozófiákon átívelő, azokat nem egyszer takaréklángon átvészelő kultúraszerveződései modellek válsága magát a „művészeti ipart” is az agonizálás állapotába taszíthatja. Nem az etatizmus dicsőítéséről, „Állam bácsi” árnyékába való húzódásról van szó, hanem arról, hogy az előttünk járó nemzedékek által megkérdőjelezhetetlennek tartott értékeket számolunk fel, vagy engedünk veszendőbe menni. Egy szimfonikus zenekar pénzbe kerül, közvetlen profitot ritkán hoz (közvetett már annál inkább; noha ritkán hoznak összefüggésbe például egy művészeti fesztivált az adott időszak idegenforgalmi bevételeivel) – a haszonelvű szemlélet tehát az első körben hajlamos odavetni ezeket az „improduktív” költségvetési tételeket a megszorítások varánuszgyíkjának. Legfeljebb majd ha jobban megy az országnak, visszaállítjuk az eredeti állapotot – ígéri.

És alighanem itt van a kutya elásva. Vajon egy derűsebb anyagi helyzetben helyreállítható-e a normálállapot? Lehet-e toborzót, névsorolvasást tartani, mint egy világegés után, hogy összeálljon egy történelmileg szétkergetett zenekar? Jegelhető-e a tehetség, a szakértelem? Képes-e fenntartani a kívánt művészi nívót a munkanélküli, vagy egyéb természetű kenyérkeresetre kényszerülő muzsikusz? S vajon fenntartható-e a kultúraszegény időkben a lélekmelenkítő társadalmi igény? Lesz-e közönsége a boldog, konszolidált időknek?

A szimfonikus zenekari élet – s egyáltalán: a komolyzenéről felelősen gondolkodó értelmiség – pontos helyzetérzékelésére, veszélyérzetére vall, hogy tematizálták, már-már az egyik központi témává emelték a *koncertközönség utánpótlásának* ügyét. Amely – a költségvetési gondoktól függetlenül is – jogos aggodalomra ad okot. Az a méltatlan hercehurca például, hogy a végrehajtó hatalom pénzügyi megszorítási kényszere miatt halálos ítéletet szándékozott kimondani az alapfokú művészeti iskolákra, azt mutatja: az országvezetők aligha vannak tisztában a nemzet lelki egészségét fenyegető veszedelemmel. A haszonelvű megszorítók ugyan (legalábbis lapzártakor úgy tetszik) meghátrálásra kényszerültek, ám csak egy hajszálon múlt, hogy a jövő koncertpublikuma még vékonyabbá váljék. Az igény megcsappanásával aztán automatikusan töpörödne a költségvetési teher is – újabb lépést tehetünk volna tehát egy olyan, lelkesen fogyasztó társadalom felé, ahol talán árnyalatnyival kedvezőbbek a gazdasági mutatók, de Bartók és Beethoven valahogy már kiszorult belőle.

De vajon valóban az a normalitás, hogy legyenek zenekarok, amelyek jó akusztikájú koncerttermekben telt házas hangversenyeket adjanak esteleente? Egy kis megszorító buzgalommal könnyen találni olyan korokat és berendezkedéseket, ahol ez nem volt a mindennapok része, sőt – köszönhetően az agyak és szívek együgyű tudatlanságának – még a vágyak világában sem jelent meg. Ám hadd legyünk ezúttal kevésbé globálisak és egyetemlegesek időben és térben. Mondjuk azt egyszerűen: Figyelj, te állam – én táplálalak és eltartalak, de cserébe te is tegyél meg egyet-mást, mielőtt végképp elhálnál, átadva a terepet a multinacionális földi mennyországnak. Nem nyitok vitát például afölött, van-e jogod a pillanatba ragadva dönteni gyermekeink és unokáink zenei neveltetése vagy zenei analfabetizmusa felől. Erről nem tárgyalunk, miként az ábcéről és az egyszerűről sem. Lerázhatod a felelősséget az ősökkel kapcsolatban (bár az sem túl szép vonásod), de felelősséggel tartozol az utódok iránt. Honnan tudja az új nemzedék, hogy szereti-e Kodályt vagy Muszorgszkijt, ha soha nem mutatták meg neki? Honnan tudhatná, hogy lelki igénye a muzsika, ha a legfogékonyabb életkorban jószerivel eltiukolták előtte?

Ha a zenekarok felismerik, hogy saját közönségük utánpótlás-nevelése nekik is elemi érdekük, az dicséretes dolog. Ha hajlandók és képesek is részt venni e misszióban, az meg egyenesen szívvidítő. Ám mindez csupán akkor ér valamit, ha az érdekérvényesítő képességük is van olyan hatékony, hogy rákényszerítse a rövid távon ellenérdekelteket: ne hozzanak jóvátehetetlen, helyrehozhatatlan kultúrpolitikai lépéseket. Hogy ne essék a kockafejűek prédájául a vájtfülűek iskolája.

Csontos János